

Icoonproject

Vitale kust Eems-Dollard

Uitnodiging

De E&E partners pakken majeure vraagstukken op het gebied van veiligheid, economie en ecologie binnen de Eemsdelta in samenhang met elkaar op. Daartoe hebben de regionale partners een visie voor de lange termijn ontwikkeld, die wordt geconcretiseerd in een vijftal innovatieve pilots voor de korte termijn. Tezamen verschaffen deze de Eems-Dollard kust het perspectief van een veilige, vitale en innovatieve kust waar het goed wonen, werken en vertoeven is.

Het Eems-Dollard estuarium kampt met een aanzienlijk slibprobleem. Dit raakt zowel het economisch als het ecologisch functioneren. Het sliboverschot maakt dat grote inspanningen noodzakelijk zijn om de bereikbaarheid van de havens op peil te houden. Daarnaast dreigt het sliboverschot het natuurlijk systeem te verstikken. Het Eems-Dollard estuarium is dermate slib-obese dat de aanpak van het vraagstuk geen uitstel duldt.

Tegelijkertijd blijkt dit slib 'het goud van Groningen'. Het kan worden ingezet voor innovatieve dijkversterkingen, voor het compenseren van de bodemdaling ten gevolge van de gaswinning en voor verbetering van de landbouwgronden in het veenkoloniale gebied. De regio zet zich in voor de aanpak van het slibprobleem en legt daarbij de koppeling met veiligheid, dijkversterking, herstel natuurwaarden en verbetering van agrarische kwaliteit. Daartoe heeft zij een aantal innovatieve concepten ontwikkeld die zij in samenwerking met de kennisinstellingen in pilotprojecten wil testen en monitoren.

Dit is een aanpak met exportpotentie, het vraagstuk van sedimenthuishouding speelt wereldwijd in tal van estuaria en delta's. Niet zelden geraakt men daarbij in een patstelling waarbij economie en ecologie elkaar gijzelen. De regionale E&E partners zijn er in geslaagd een aanpak te ontwikkelen die daar ver van blijft en die juist vanuit de kracht van de samenwerking tot innovatieve oplossingen komt, getuige projecten als Marconi en Groene Dollard dijk.

De gecombineerde opgaven van krimp, aardbevingen, verbetering natuurkwaliteit estuarium en zeespiegelrijzing zijn dermate omvangrijk dat de ambitie van een innovatieve, vitale kust zich alleen samen met het rijk laat realiseren. Dan gloort het perspectief van een dynamische, innovatieve regio die koploper is op het gebied van biobased economie en dat weet te combineren met een weer natuurlijk functionerend estuarium. Kortom een regio waar het oneindig interessant is om te wonen, te werken en te recreëren en die aan ecologische kwaliteit heeft gewonnen.

'Innovatief en vitaal'

Met deze brochure geven de regionale partners binnen het project 'Economie en Ecologie in Balans' aan hoe economie en ecologie gelijk-op kunnen worden ontwikkeld en waar kansen liggen om proactief te investeren in uitvoeringsprojecten ten behoeve van natuur, economie en een vitale, innovatieve kust.

Het is een inspirerende visie die een beeld geeft waar de regionale E&E partners voor de kustzone naar toe werken en hoe zij daar via een vijftal innovatieve pilots uitvoering aan wil geven. Aan een aantal daarvan, zoals Marconi, wordt nu al gewerkt en deze kunnen binnenkort in uitvoering worden genomen. Andere pilots worden verkend en tonen dat de regionale E&E partners open staan voor andere soortige oplossingen die nieuwe kwaliteit aan het gebied toevoegen.

*Het Eems estuarium;
zowel onderdeel van een
enorm natuurgebied alsook
strategische zeehaven voor
een ontwikkelende offshore
industrie*

Aanleiding

De Eems-Dollard kust behoort deels tot het Werelderfgoed Wadden en is een natuurgebied van formaat. Het Eems-Dollard estuarium is in haar geheel aangeduid als Natura 2000 gebied. Desondanks zijn vriend en vijand het over eens dat de ecologische toestand te wensen over laat. De kunstmatige morfologie, de hoge mate van troebelheid, de te lage primaire productie en het langdurig optreden van zuurstofloze periodes in de Eems maken dat de estuariene habitats in kwaliteit en kwantiteit beperkt zijn en het estuarium als kraamkamer en doortrekgebied voor vissen onder de maat presteert.

De regio kampt met grote sociaal-economische vraagstukken, met een verwachte krimp van meer dan 12% tot 2025 is de Eems-Dollardkust een van de zwaarste krimpregio's van het land. Doordat het met name de jeugd is die bij gebrek aan werkgelegenheid wegtrekt slaat de vergrijzing hier hard toe.

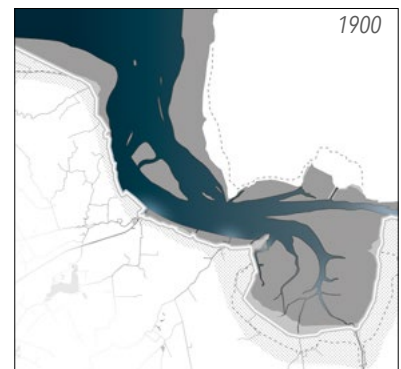
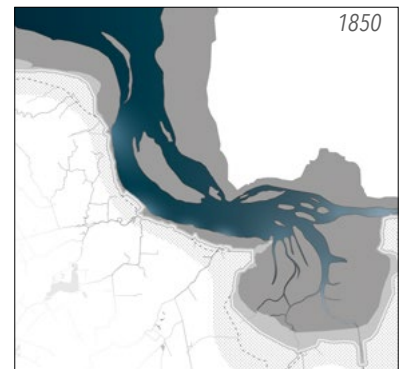
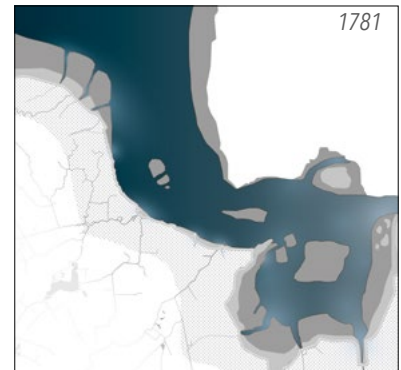
De vaargeulverdieping vormt een belangrijke vestigingsfactor voor huidige en toekomstige bedrijven en hun toeleveranciers. De ligging aan de Eems verschaft dit gebied daarbij een vrijwel unieke troefkaart: die van de havengebonden bedrijvigheid. De Groninger havens bieden perspectief aan de ontwikkeling van de gebiedseconomie aan de Eems-Dollard kust. Zij vormen de thuishaven voor de chemische industrie en de energiesector, geven een impuls aan de biobased economy, zijn uitvalsbasis voor de offshore windindustrie en aanlandpunt voor datakabels en gasleidingen. Zij vormen de spil in de positie van Noord Groningen als energie- en datarotonde.

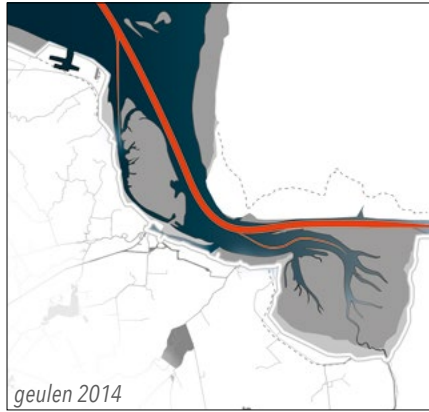
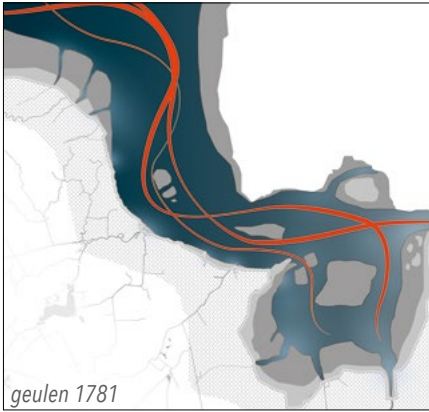
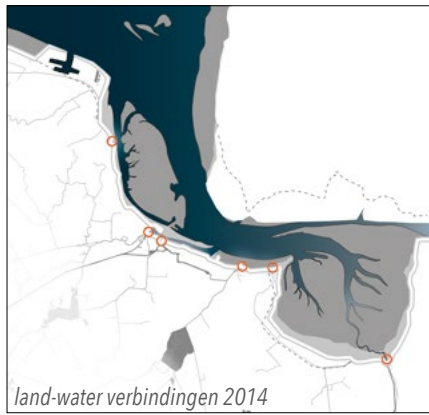
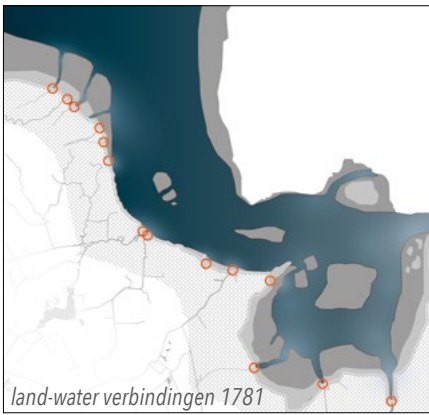
Wanneer de Eemshaven bereikbaar is voor grotere schepen, zal dit bedrijven aantrekken waarvoor de Eemshaven nu nog niet interessant

is. Een bredere vaargeul maakt het bovendien mogelijk dat zeeschepen elkaar veiliger kunnen passeren. Bij verschillende partijen leeft echter de zorg dat verruiming van de vaargeul zal leiden tot een verdere aantasting van de ecologische kwaliteit van het Eems-Dollard systeem.

De spanning tussen economie en ecologie is niet uniek, deze speelt in Nederland bijvoorbeeld ook langs de Westerschelde.

Door de economie en ecologie in samenhang te ontwikkelen en met elkaar in balans te brengen willen de E&E partners een patstelling voorkomen, waarbij de noodzakelijke economische vernieuwing geen ruimte krijgt en tegelijkertijd de ecologische situatie niet verbetert. Hierbij wordt de economische ontwikkeling het vehikel om ook uitvoering te geven aan de ecologische ambitie, aan verbetering van de ecologische kwaliteit van het Eems-Dollard estuarium. Daarmee ontstaat een samenwerking tussen partijen die niet is gericht op het beperken van de schade, maar op het wederzijds toevoegen van kwaliteit.

polder Breebaart

Opgaven

'Veilig, vitaal en gezond'

Om zich duurzaam toekomstbestendig te ontwikkelen moet de Eems-Dollardkust 'alle zeilen bijzetten'. Hier spelen drie opgaven die in wisselwerking tot een oplossing moeten worden gebracht:

- het op orde brengen en houden van de waterveiligheid
- het versterken van de gebiedseconomie
- het verbeteren van de ecologische kwaliteit

Een waterveilige inrichting en een ecologisch gezond systeem vormen de basis voor een economisch vitale ontwikkeling.

KUSTVEILIGHEID

Door gestage opslibbing is de bodem van het Eems-Dollardestuarium steeds hoger komen te liggen, terwijl achter de dijken de bodem als gevolg van klink en gaswinning geleidelijk daalt. De zeespiegel rijst en steeds vaker doen zich extreme weersomstandigheden voor. Aardbevingen tasten de stabiliteit van de dijken aan. Tezamen maken deze factoren dat het overstromingsrisico toeneemt. Vanuit het Deltaprogramma ligt er dan ook een aanzienlijke opgave: in de derde toetsingsronde is het merendeel van de dijken langs de Eems-Dollard afgekeurd. De komende jaren moeten de dijken worden versterkt.

Dit biedt naast de ruimte om innovatieve dijkconcepten te verkennen ook de kans deze daadwerkelijk te realiseren. Naast veiligheid streeft het Deltaprogramma naar meer ruimte voor natuur, de ontwikkeling van zoet-zout overgangen en een multifunctioneel gebruik van de dijken.

Het traject tussen Eemshaven en Delfzijl biedt daartoe kansen. Daar beschermt alleen de nu afgetoetste dijk een laag gelegen achterland waar zich de gaswininstallaties en de economische topsectoren chemie, energie en agribusiness bevinden. Een doorbraak op dat traject legt een groot deel van de gasvoorziening van Noordwest Europa plat en brengt een enorme economische schade aan de regio, binnen 24 uur staan de straten in de stad Groningen blank. Dat te voorkomen is van nationaal belang. Hier betaalt de realisatie van een duurzaam dijkconcept zich dubbel en dwars terug in de vorm van een versterkte veiligheid voor mens en economie, met in de slipstream daarvan een ecologisch gezonder Eems-Dollard

estuarium en nieuwe economische impulsen die de leefbaarheid versterken.

GBIEDSECONOMIE

Mede door een hoge werkloosheid en de ligging in het aardbevingsgebied, is een versterking van de gebiedseconomie gewenst. Kansen daarvoor zijn er, want de Eemshaven ligt centraal in de Wadden-, Noord- en Oostzee, op de grens van Nederland en Duitsland. De beschikbare ruimte, gecombineerd met de ligging aan diep vaarwater, een groot agrarisch achterland en de nabijheid van kenniscentra (Groningen en Oldenburg) bieden het gebied een groot ontwikkelpotentieel. Hier is plaats voor grootschalige ontwikkelingen waartoe elders de ruimte ontbreekt. Niet voor niets gaat de ontwikkeling van de Groninger havens snel, tussen 2008 en 2014 is tussen de 70 tot 80% van het beschikbare areaal aan bedrijventerrein ingevuld.

Tweede pijler onder de gebiedseconomie is de landbouw, die vanouds op deze rijke gronden goed uit de voeten kan. De regio is koploper in de productie van pootaardappelen. Tegelijkertijd is de directe bijdrage aan de werkgelegenheid beperkt. De landbouw in de regio is grootschalig en arbeidsexensief. De landbouw staat voor de opgave de toegevoegde waarde te vergroten, de productie te verduurzamen en meer bio-based te maken. Samen met de kenniscentra kan de landbouw kennis ontwikkelen en exporteren.

De toeristische sector is langs de Groninger waddenkust nauwelijks ontwikkeld. Toch leent deze zich door haar authenticiteit en haar rijkdom aan bijzondere plekken bij uitstek voor recreatie. Het toegankelijker en meer

beleefbaar maken van de kustzone en het onderling beter verbinden van de parels biedt economische kansen en kan bijdragen aan de versterking van de leefbaarheid van het gebied.

ECOLOGISCHE KWALITEIT

Het Eems-Dollard estuarium is in de loop der tijd getransformeerd van een natuurlijk meergeuldig systeem naar een systeem met een kunstmatige hoofdgeul. Waar aanvankelijk sprake was van een gedempt systeem stroomt het water nu met grote snelheid het estuarium in, met troebel water en weinig lichttoetreding als gevolg. Het gedempt systeem heeft plaatsgemaakt voor een hyperventilerend systeem.

Het Eems-Dollard estuarium is ontstaan in een continue uitwisseling van land en water waarbij grote hoeveelheden sediment werden afgezet. Het water was de sedimentdonor, het land de ontvanger. Met de bedijking zijn land en water van elkaar gescheiden en is achter de dijken het proces van sedimentatie abrupt gestopt. De rivier kan haar sediment niet meer kwijt en de kwelders zijn zo 'vol' geraakt dat ook de zee haar slib niet meer kwijt kan. Het land wordt niet langer overstroomd en derhalve ook niet meer opgehoogd. Per saldo bouwt zich in het estuarium een sedimentoverschot op. Met een sliboverschot van circa 2.5 miljoen kubieke meter per jaar is sprake van een slib-obese systeem

Met de bedijking zijn veel van de watertjes die op de zee afstroomden van zee afgesloten. Hiermee zijn de geleidelijke zoet-zout overgangen verdwenen en de mogelijkheden voor visintrek gedecimeerd.

1. Pilot Spijksterpompen

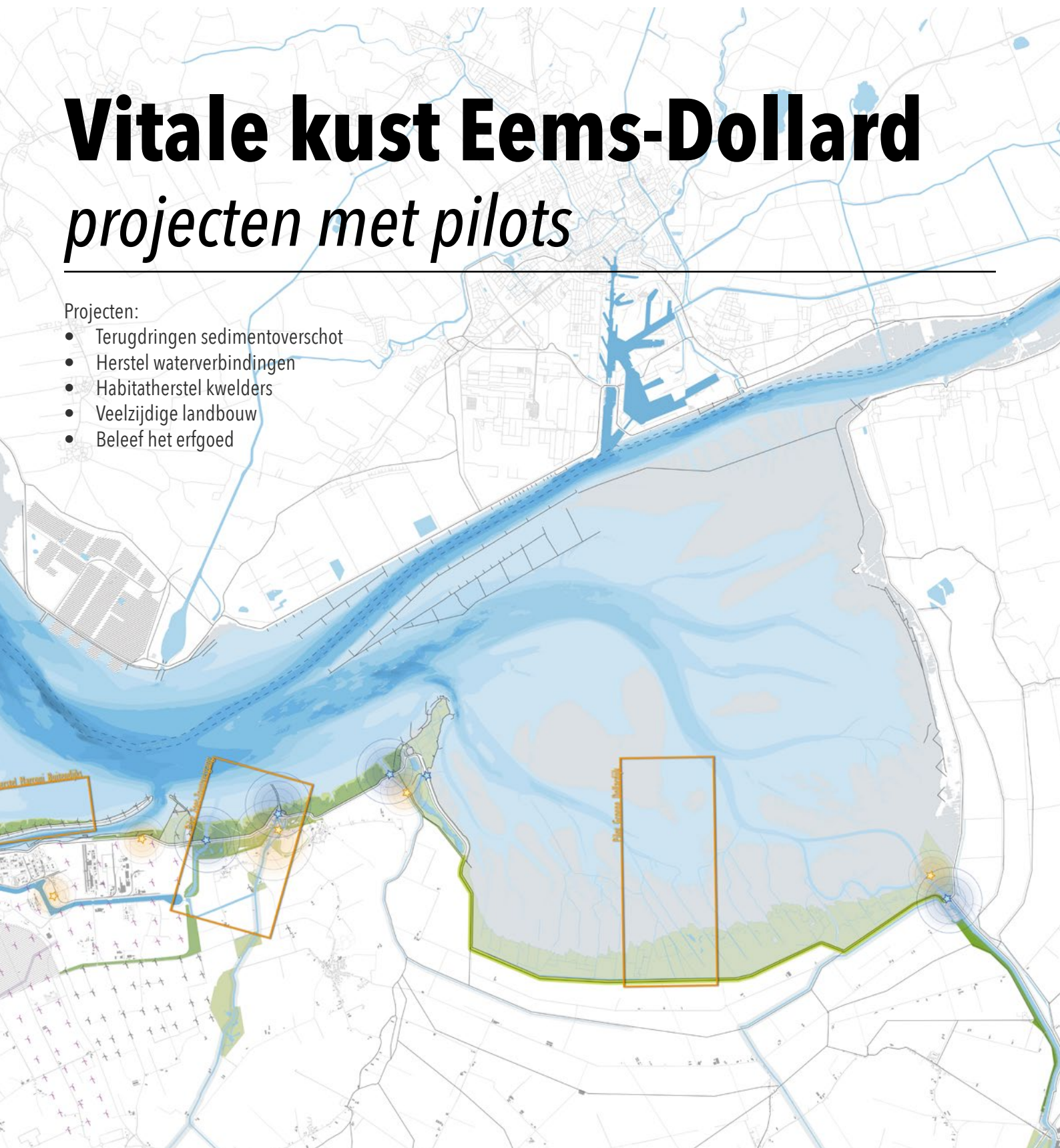
2. Pilot Dubbele Kering

Vitale kust Eems-Dollard

projecten met pilots

Projecten:

- Terugdringen sedimentoverschot
- Herstel waterverbindingen
- Habitatherstel kwelders
- Veelzijdige landbouw
- Beleef het erfgoed

3. *Pilot Kwelderherstel Marconi*

4. *Pilot Zoet-Zout overgang*

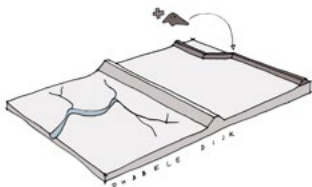
5. *Pilot Groene Dollarddijk*

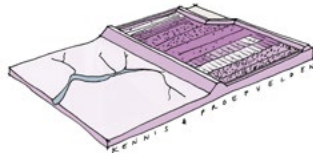
pilot 'dubbele kering'

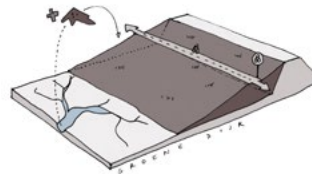
pilot 'groene Dollarddijk'

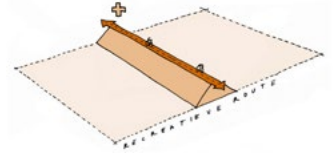
bouwsteen dubbele dijk

bouwsteen kennis&proefvelden

bouwsteen groene dijk

bouwsteen recreatieve route

Veilig, vitaal en gezond 'binnen en buiten verbonden'

Een veilige, economisch vitale en ecologisch gezonde toekomst van de Eems-Dollard kust begint met het terugdringen van het sedimentoverschot. De regionale E&E partners willen samen met het Rijk het slibprobleem tot een oplossing brengen. Zij zien daarbij kansen om tegelijkertijd de kustveiligheid te vergroten, de landbouw te verbeteren, natuurwaarden te herstellen en de leefbaarheid te versterken. Een vijftal 'no-regret' pilots stellen ons in staat om hier met elkaar op korte termijn uitvoering aan te geven en al doende te leren.

[1] TERUGDRINGEN SEDIMENTOERSCHOT

Het jaarlijks sedimentoverschot van 2.5 miljoen kubieke meter verstikt het systeem. Eems en Dollard zijn dermate sediment-obese dat een actieve slibreductie dringend noodzakelijk is. Om invulling te geven aan de afspraak in de samenwerkingsovereenkomst "verbeteren bereikbaarheid en natuur Eems-Dollard estuarium" om slimmer om te gaan met slib, verkennen de E&E partners onder leiding van GSP de mogelijkheden om baggerslib buiten het estuarium te brengen en de effecten daarvan op het estuarium te monitoren. Buiten het estuarium betekent of het slib op zee storten of het opslaan op land. Dat laatste doen we alleen als voorbereiding op het hergebruik

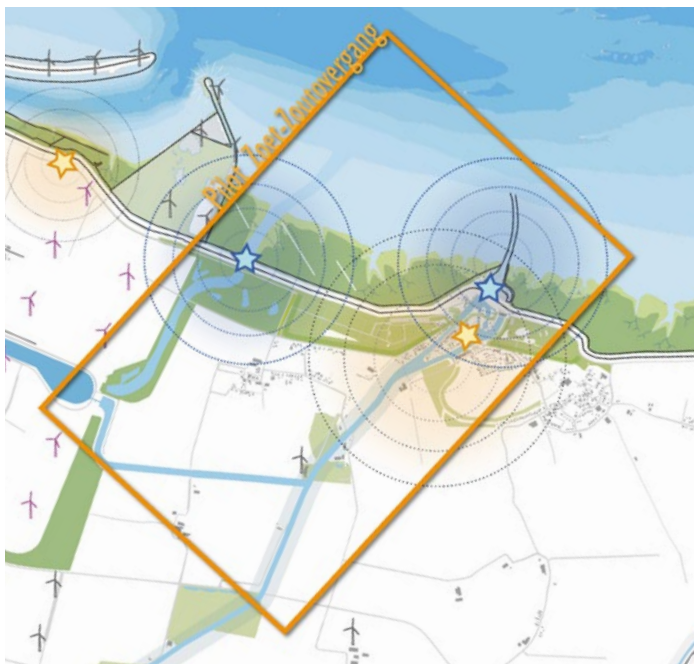
van slib als nuttige grondstof en om er andere doelen mee te verwezenlijken. Daarvoor zien we een aantal perspectiefrijke mogelijkheden:

- Dubbele kering

Samen met de landbouw, Rijkswaterstaat en de kennisinstituten willen we tussen de Eemshaven en Delfzijl het concept van de dubbele kering verkennen en in een pilotpolder testen. Door achter de Waddijk een tweede dijk, opgebouwd uit slib, aan te leggen ontstaat een kustzone met een 'dubbele kering'.

Tussen beide keringen ontstaat een keten van smalle polders die worden ingezet voor de inname van slib en waar het slib kan rijpen. Geleidelijk komt de polder hoger te liggen

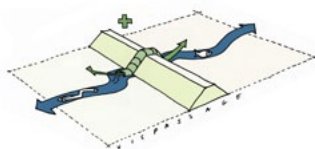
en vormt zich een rijke kleigrond. Wanneer de polder is gevuld kan deze weer worden afgegraven, waarbij de grond bijvoorbeeld wordt gebruikt voor verbetering van de veenkoloniale gronden, of opnieuw als landbouwgrond in gebruik worden genomen. In dat geval wordt een volgende polder als slibopvang ingericht. Zo vormt zich geleidelijk een ring van vruchtbare, hoog gelegen polders die tezamen als natuurlijke waterkering functioneren. In samenwerking met de uitwerking hiervan worden de mogelijkheden tot verbetering van de productieomstandigheden voor de boeren in de directe omgeving van de kering benut. De slibberging laat zich combineren met de ontwikkeling van een Wad-LAB, waar in

pilot 'zoet-zout overgang'

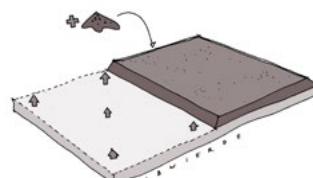
pilot 'kwelderherstel Marconi Buitendijks'

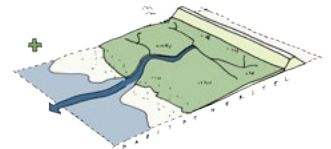
bouwsteen vispassage

bouwsteen zoet-zout verbinding

bouwsteen ophogen met slib

bouwsteen habitat herstel

samenwerking met de kenniscentra wordt geëxperimenteerd met saline teelten, algenkweek en mosselteelt.

• Groene Dollarddijk

Het vrijkomend slib kan worden gebruikt voor het ontwikkelen van een 'Groene Dollarddijk' die aardbevingbestendiger, veiliger en attractiever is. Door de ontwikkeling van een getrappt profiel ontstaan mogelijkheden voor meer natuurlijke, groene taluds, wordt de energie uit de golfoploop gehaald en ontstaan, in afweging met de natuurbelangen, ook mogelijkheden voor een recreatief gebruik.

Onder leiding van het Waterschap Hunze en Aa's werken partijen samen aan de pilot Groene Dollarddijk over het dijktracé Breebaart-Nieuwe Stanzijl. Tevens worden in deze pilot de mogelijkheden voor binnendijkse toepassingen van slib onderzocht, mits realisering ervan samengaat met meerwaarde voor de landbouw.

• Slib-wierden

Het slib kan ook worden gebruikt voor het ophogen van gebieden met een kapitaalsintensieve inrichting die extra bescherming tegen hoog water vergen; de ontwikkeling van wierden voor bijvoorbeeld uitbreiding van de havenindustrie of de voorgenomen vestiging van datacentra.

• Verbetering landbouwgronden

Het slib is het goud van Groningen, het ligt ten grondslag aan de rijke bodem en de florerende landbouw. Boeren uit de regio tonen belangstelling het slib te gebruiken. Hierbij wordt gedacht aan het weer op hoogte brengen van nabij gelegen gebieden die kampen met bodemdaling door gaswinning of veenoxidatie of aan verbetering van de bodemstructuur en -vruchtbaarheid in het veenkoloniale gebied. Samen met de landbouw willen we de haalbaarheid hiervan verder verkennen. Zodra de belangstelling van de boeren voldoende concreet is kan hiertoe een pilot worden opgestart.

[2] HERSTEL WATERVERBINDINGEN

Het project 'herstel waterverbindingen' heeft betrekking op:

- herstel van de zoet-zout overgangen
- herstel van de mogelijkheden tot visintrek
- versterken van de doorstroming en verversing

De landbouw in de regio verdraagt niet de inlaat van zout water, pootaardappelen zijn gevoelig voor verzilting. Daar kan verandering in komen wanneer de lopende verkenning naar het rendement van zouttolerante pootaardappelen positief uitvallen, de eerste proeven wijzen op

een doorbraak in die richting. Maar voordat het zover is worden zoet-zout overgangen niet in het landbouwgebied gerealiseerd (tenzij individuele boeren daar wel kansen zien), maar uitsluitend binnen industrie- en natuurgebied. Pilotproject 'Spijkster pompen' is daarvan een goed voorbeeld en illustreert de vruchtbare samenwerking tussen industrie en natuurbescherming. Hier wordt de zoet-zout overgang op industrieterrein gerealiseerd.

De pilot 'zoet-zoutovergang Termunterzijl-Hondshalstermeer' wordt gestart zodra een concurrerende business case voor de zouttolerante pootaardappelen bewezen is en/of duidelijk is dat een zoet-zout overgang op deze locatie geen nadelig effect heeft op de agrarische bedrijfsvoering.

[3] HABITATHERSTEL KWELDERS

Het project 'habitat herstel' betreft het gericht terugbrengen van de estuariene dynamiek ten behoeve van de versterking van de internationale natuurwaarden. Naast de pilot 'kwelderherstel Marconi Buitendijks' wordt ook het pilotproject Groene Dollarddijk waar mogelijk gecombineerd met habitat herstel van de kwelders. Marconi Buitendijks vergroot niet alleen het kwelderareaal maar versterkt ook de achterliggende dijk.

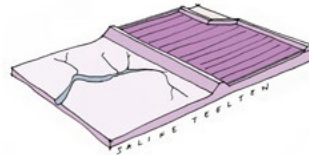
pilot 'Spijkster pompen'

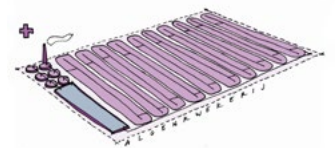
bouwsteen vispassage

bouwsteen zoet-zout verbinding

bouwsteen saline teelten

bouwsteen algenkwekerij

Economisch vitaal

Een waterveilige inrichting en een ecologisch gezond functioneren vormen de basis voor een economische vitale ontwikkeling.

VEELZIJDIGE LANDBOUW, VAN BIO-BASED TOT WAD-LAB

De Eems-Dollardkust biedt zowel kansen voor de grootschalige landbouw, gericht op de bulkproductie van voedsel, grondstoffen of energiebouwstenen, als voor specialisatie richting zilte en saline teelten en streekproducten.

Met de landbouw wordt binnen het Wad-LAB door kennisinstellingen onderzoek gedaan naar de toepassing van zilte teelten, algengroei, kokkel- en mosselteelt en worden zoutresistente gewassen bedrijfseconomisch getest.

BELEEF HET ERFGOED; RECREATIEF MEDEGEBRUIK

De authenticiteit en afwisseling maken het landschap van de Eems-Dollardregio interessant

voor op natuur- en landschapsbeleving gerichte vormen van recreatie, voor wandelen en fietsen, voor schilderen en fotografie.

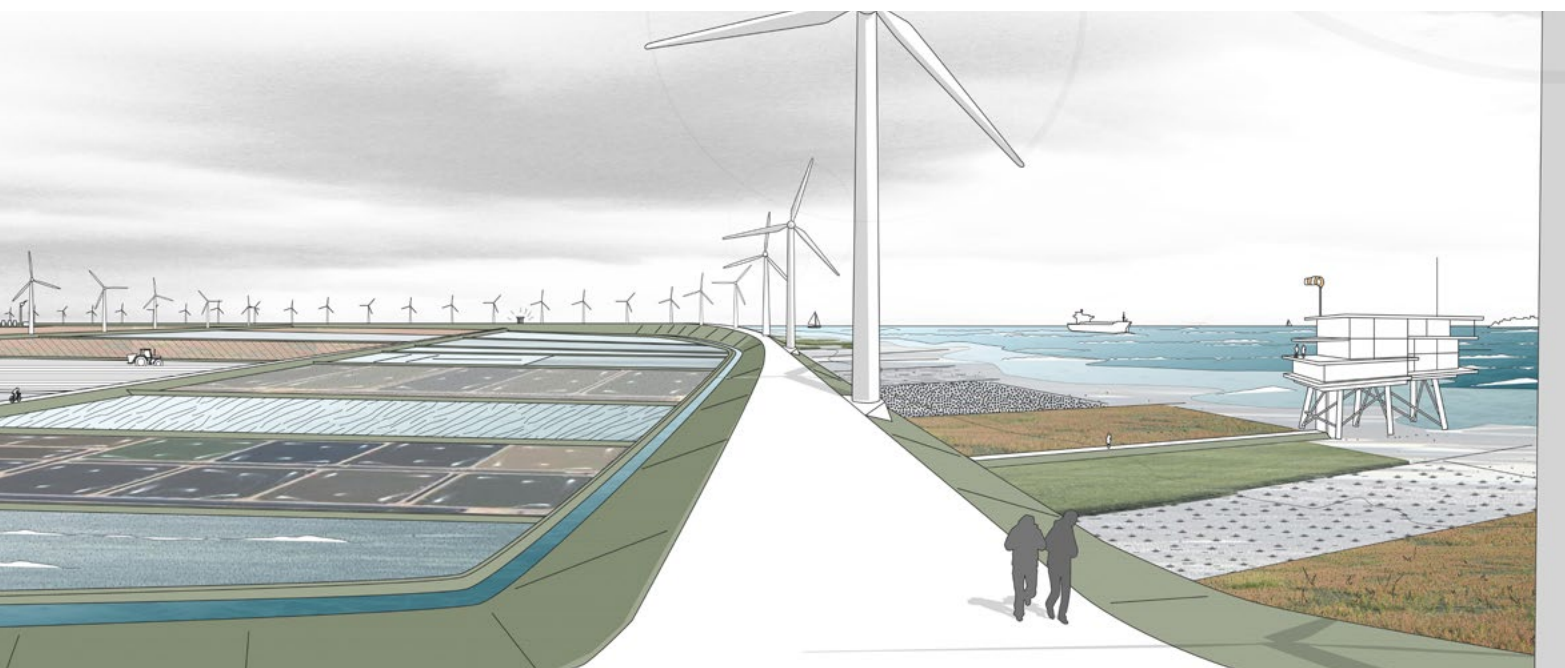
De regio is rijk aan verborgen parels, denk aan het historisch gave centrum van Appingedam, aan het maritieme Delfzijl met stadsstrand, aan de Eemshaven met de afvaart naar Borkum, aan het kerkje van Heveskes omgeven door

'beleef het erfgoed'

de chemische complexen, aan de grafstenen op de dijk bij Oterdum, aan het sluiscomplex Termunterzijl, aan de Kiekkaste bij Nieuwe Stanzijl.

Die verborgen parels laten zich aaneen rijgen tot het collier van de Eems-Dollard kust. Daarbij vormt de dijk het verbindende snoer tussen de parels, dat het economisch rendement van de afzonderlijke delen versterkt.

Het project 'beleef het erfgoed' is gericht op het toegankelijk maken van het landschap voor de fietser en wandelaar en op het verbinden van de parels binnen dit gebied. De directe economische effecten van de recreatief-toeristische ontwikkeling zullen relatief beperkt zijn, echter, deze ontwikkeling kan bijdragen aan het verbeteren van het vestigingsklimaat en de versterking van het imago. Daarbij leent deze ontwikkeling zich voor meer kleinschalige, individuele initiatieven.

Impressie Wad-LAB; onderzoek en testvelden op het gebied van zilte teelten, algengroei, kokkel- en mosselteelt en zoutresistente gewassen

Impressie dubbele kering; de tussenruimte kan plek bieden aan tijdelijke recreatiewoningen, slibopslag of zilte teelten

Kwelder bij de Punt van Reide

Aan de slag

LEREN DOOR DOEN

De Eems-Dollard kust heeft de ambitie zich te profileren als een kust die laat zien 'dat het ook anders kan'. Daarbij horen innovatieve oplossingen ten aanzien van waterveiligheid, herstel van natuurwaarden en landbouwkundige vernieuwing als het slim omgaan met slib of de ontwikkeling van een Wad-LAB.

Daartoe willen de regionale E&E partners binnen het projectgebied experimenten / proeftuinen starten, waar ontwikkelingen kunnen worden gemonitord en waar al doende kennis wordt opgebouwd. Met die kennis kunnen de experimenten worden aangepast en/of worden uitgebouwd.

Zo kan aan de Eems-Dollardkust een keten van proeftuinen ontstaan waar ook andere regio's hun voordeel mee kunnen doen.

EXPORT VAN KENNIS EN ERVARING

Die regio's kunnen ook buiten de landsgrenzen liggen. De problematiek van de Eems-Dollard kust is niet uniek. Het vraagstuk rond de

vaargeulverdieping speelt ook in en langs de Westerschelde, en verder van huis, in en om de monding van de Saigon-River, in de Mekong Delta, in de delta van Bangladesh. Aan de Eems-Dollardkust worden door de E&E partners innovatieve oplossingen ontwikkeld die ook elders toepasbaar zijn. Hiermee kan deze kust zich profileren als internationale etalage van innovatieve waterconcepten.

SAMEN STERK

Binnen de regio werken de E&E partners samen teneinde economie en ecologie in balans en in positieve wederkerigheid te ontwikkelen. Daarin worden stappen gezet, getuige bijvoorbeeld het Marconiproject en de integrale aanpak van de dijkversterking Eemshaven-Delfzijl.

Tegelijkertijd moet worden geconstateerd dat de ambitie van een innovatieve, vitale kust waar innovaties worden ontwikkeld die ook elders in de wereld kunnen worden toegepast, zich alleen laat realiseren in samenwerking met het Rijk. Het gaat daarbij om meer dan

het beschikbaar stellen van middelen. We vragen steun van het rijk voor deze ambitie: het oplossen van het slibprobleem in combinatie met het vergroten van de kustveiligheid op een wijze die waarden toevoegt: verbetering van de ecologische kwaliteit van de Eems-Dollard en een economische impuls voor het gebied. Op weg naar de realisering hiervan ontmoeten we ongetwijfeld beren op de weg. We vragen het rijk om die obstakels samen met ons te overwinnen. Dat kan bijvoorbeeld door uitgaven flexibel te programmeren (combineren van fondsen en begrotingsposten gebundeld benutten) en het zwaluwstaarten van de agenda's van betrokken beleidsvelden als Natura 2000, Deltaprogramma en Kaderrichtlijn Water. Om de ambitie te kunnen realiseren zijn meerjarig middelen nodig. We werken daartoe met het Rijk in het MIRT-onderzoek een financieringsstrategie uit. Nu al zet de regio haar schouders onder deze ambitie, getuige de intentieverklaring om een integrale aanpak van de dijkversterking te verkennen, de uitvoering van concrete

Export van kennis en ervaring

projecten zoals Marconi, de aanpak van het estuariumvraagstuk via het MIRT-onderzoek en de afspraken over 4 concrete uitvoeringsprojecten ter verbetering van het Eems-Dollardestuarium, waaronder een zoet-zoutovergang in de Spijksterpolder. Tevens is de regio al begonnen met de verkenning naar de mogelijkheden van het hergebruik van slib. De voorgestane innovatie betreft ook een andere attitude, waarbij partijen samen de

ruimte verkennen om elkaars belangen te versterken. De achterliggende gedachte is dat die positieve wederkerigheid kan bijdragen aan een soepeler verloop vergunningentraject en kan leiden tot een betere benutting van het economisch potentieel.

De ontwikkeling van het Eems-Dollard estuarium kan niet los worden gezien van de ontwikkeling van de belangrijkste voedingsader

die vanaf het land op het gebied afstroomt: de Eems.

In die zin zullen ook de Nederlandse agenda en de Duitse agenda op elkaar moeten worden afgestemd. Samen met het Rijk willen de regionale E&E partners afspraken maken over verbetermaatregelen van het estuarium. Daarbij streven we naar een gezamenlijke besluitvorming en uitvoeringsorganisatie.

Deze brochure is een
uitgave van de
regionale E&E partners
www.ee-eemsdelta.nl

September 2014

foto's en beeldmateriaal:
Provincie Groningen,
Bosch Slabbers landschapsarchitecten